
MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING / SOCIAL WORK

Communautarisering van de justitiehuisen in de Franse Gemeenschap
ANNIE DEVOS^a & SABINE RIGUEL^b

- ^a Directeur-generaal van de Dienst Justitiehuisen, FOD Justitie (tot 1/1/15); Administrateur-generaal van het algemeen bestuur justitiehuisen (vanaf 1/1/15) (Corresp.: annie.devos@cfwb.be).
- ^b Adviseur managementondersteuning van de Dienst Justitiehuisen, FOD Justitie (tot 1/1/15); Directeur van de strategische directie van het algemeen bestuur justitiehuisen (vanaf 1/1/15).

De zesde staatshervorming en de hieraan gekoppelde communautarisering van de 'Dienst Justitiehuisen' plaatst het bredere domein de parajustitiële dienstverlening voor een ingrijpende uitdaging. Hierbij stelt zich de vraag hoe aan de beide zijden van de taalgrens in het samenspel tussen de betrokken actoren met deze herstructurering zal worden omgegaan. Eerder werd in dit tijdschrift gewezen op de complexiteit van deze oefening, maar tevens op de kansen die erin schuilgaan.¹ In het bijzonder wordt gehoopt dat de structurele aanpassingen bijdragen tot een versoepeling en een humanisering van het samenspel tussen de burger en justitie, tussen de rationaliteit van de dienstverlening en deze van het strafrechtelijk optreden.

Gegeven de omvang en het delicate karakter van de opdracht wordt door de Gemeenschappen met een zekere behoedzaamheid tewerk gegaan. Tegelijk is er ongeduld bij de betrokken sectoren. Meer dan ooit lijkt dit een moment waarop de Gemeenschappen in hun beleidsontwikkeling van elkaar kunnen leren.

De deelredactie 'Maatschappelijk Dienstverlening' is verheugd enkele prominente vertegenwoordigers van de – vanaf 1 januari 2015 feitelijk onderscheiden – Franstalige dienst Justitiehuisen aan het woord te laten. De justitiehuisen bevinden zich bij uitstek op het snijpunt tussen strafrecht en het recht op maatschappelijke dienstverlening en menselijke waardigheid. Annie DEVOS en Sabine RIGUEL geven op het momentum van de overgang naar de Franse Gemeenschap, tekst en uitleg bij de gang van zaken bij onze zuiderburen.

1. Context

Ingevolge de zesde staatshervorming maakt de parajustitiële sector een ingrijpende verandering mee. In wat volgt geven we een overzicht van de grote lijnen die zich aftekenen, met bijzondere aandacht voor de ontwikkelingen binnen de Franse Gemeenschap.

In het geheel van de institutionele veranderingen voorzien door de zesde staatshervorming heeft de overheveling van de justitiehuisen relatief weinig aandacht gekregen van het grote publiek. Voor de professionelen in de sector heeft deze beslissing echter het effect van een tsunami waarvan de schokgolven zich ongetwijfeld nog steeds laten voelen.

Voor de Dienst Justitiehuisen, als jonge organisatie, betekent dit een zoveelste keerpunt in haar korte geschiedenis. Uit deze geschiedenis stippen we enkele elementen aan.

Sinds de probatiewet van 1964 stonden maatschappelijk werkers als 'probatie-assistenten', in voor de maatschappelijke enquêtes en de opvolging van de veroordeelden buiten het gevangenis milieu. De daarop volgende periode ontstond er een waaier aan nieuwe opdrachten. We denken hierbij aan de alternatieven voor de voorlopige hechtenis, bemiddeling in strafzaken, dienstverlening, slachtofferonthaal bij de parketten, ... De schokgolf veroorzaakt door de zaak DUTROUX gaf in 1999 verder aanleiding tot de oprichting van de 'justitiehuisen'.

¹ AERTSEN, I. (2013). Kansen voor een responsieve gemeenschapsjustitie. Beschouwingen bij de zesde staatshervorming. *Panopticon*, 34(4), 237-244.

Vanuit politieke hoek bestond de wil om justitie toegankelijk, menselijk en doeltreffend te maken en de interne samenhang van het parajustitiële² werk in zijn geheel te versterken.

In de wetteksten tot oprichting en afbakening van de Dienst Justitiehuisen werden al deze nieuwe opdrachten bij de bestaande opdrachten van de sociale dienst van het gevangeniswezen toegevoegd. Ook de sociale eerstelijnsbijstand en de burgerrechtelijke opdrachten, die tot 1997 tot de bevoegdheden van de gemeenschappen behoorden, werden hieraan toegevoegd.

Het gemeenschappelijke aan al deze opdrachten bestond erin dat het ging om het sociaal werk onder mandaat van een gerechtelijke of bestuurlijke overheid die handelt in een wettelijk of regelgevend kader. Dit gegeven fungeerde als uitgangspunt voor de uitwerking van een bruikbare methodologie voor de gehele organisatie, afgestemd op de context van hulp/controle en verankerd in een systemische optiek: er wordt minder gefocust op de persoon van de delinquent dan op zijn plaats binnen een leefmilieu waarin hij moet leven en dat hem beïnvloedt. De hulpverlening betreft dus de persoon in zijn globaliteit.

Als pas opgerichte federale entiteit was de dienst Justitiehuisen onderdeel van de groot-schalige Copernicus-hervorming (2000). Die hervorming was één van de gevolgen van de dioxinecrisis die diepgaande disfuncties van de administratie aan de dag had gelegd. Daaruit vloeide een nieuw managementmodel voort waarvan één van de concrete gevolgen de tenuitvoerlegging van de BPR (Business Process Reengineering) was. Deze laatste bestond in een herziening van alle werkprocessen en resulteerde in een geharmoniseerde uitvoering van de opdrachten en in de ontwikkeling van tools voor de objectivering van de werklust.

Structureel bevond de dienst Justitiehuisen zich onder bevoegdheid van zowel het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen als het directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie, en werd tussen deze beide geregeld heen en weer geschoven. Een onverwacht gevolg van de BPR was dat de dienst Justitiehuisen op 1 januari 2007 een afzonderlijk directoraat-generaal werd. De omvang van het te leveren werk zette de toenmalige Minister van Justitie ertoe aan een autonome eenheid op te richten die als uitsluitende activiteit de begeleiding door de justitiehuisen had.

In het verlengde van de BPR en de oprichting van het eigen directoraat-generaal kreeg de organisatie haar eerste managementplan. Met de expliciete formulering van de missie (de bestaansreden van de organisatie, haar kerntaken) en de visie (wat de organisatie nastreeft) gaf het managementplan de aanzet tot projecten met het oog op het behalen van de doelstellingen bepaald door de visie.

Het werk in de justitiehuisen won aan herkenbaarheid en verkreeg een meer gestructureerd karakter. De omvang van de justitiehuisen nam bovendien aanzienlijk toe. Naast de kwantitatieve toename van het aantal mandaten was er ook sprake van een nog verdere diversifiëring in de opdrachten, met ondermeer de invoering van het elektronisch toezicht in zijn vele vormen en van de autonome werkstraf. Tijdens het colloquium ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Justitiehuisen werden de talrijke veranderingen in het landschap van de organisatie uitvoerig toegelicht.³

² Door de maatschappelijke enquêtes uit te voeren en te zorgen voor begeleiding in de verschillende aangelegenheden betreffende Justitie (alternatieven voor de voorlopige hechtenis, probatie, autonome werkstraf, bemiddeling in strafzaken, voorwaardelijke invrijheidstelling, sociale bescherming, elektronisch toezicht, maar ook slachtofferonthaal, burgerlijke opdrachten betreffende het recht op persoonlijke omgang, sociale eerstelijnsbijstand,), hebben de justitiehuisen een parajustitieel werk ondernomen: de opdrachten behoren niet tot de gerechtelijke orde als zodanig maar kaderen in de gerechtelijke activiteitssector.

³ DEVOS, A. (red.) (2010). *10 jaar justitiehuisen: Balans en perspectieven. Congresverslagboek*. Brussel: Federale Overheidsdienst Justitie.

2. Risico's

Vandaag staat de organisatie voor een nieuwe hervorming. Ongetwijfeld gaat het om de meest ingrijpende in haar bestaan. Het huidige managementplan draagt trouwens de titel '*Samen naar een (r)evolutie*', een duidelijke verwijzing naar de nakende institutionele omwenteling.

Niet alleen werden alle huidige bevoegdheden van de justitiehuzen naar de gemeenschappen overgeheveld, nieuwe materies uit diverse institutionele hoeken werden nog toegevoegd. Het gaat hier over ondermeer de forensische welzijnszorg van de Federatie Wallonië-Brussel (FWB) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF), de hulpverlening aan gedetineerden en de ontmoetingsruimten van het Waals Gewest, de juridische eerstelijnsbijstand van het directoraat-generaal Rechtelijke Organisatie en de afdeling 'uit handen gegeven jongeren' van de gesloten instelling voor jongeren in Saint-Hubert. Deze omwenteling had het voortbestaan van het instituut kunnen hypothekeren. Bij de aankondiging van de communautarisering in 2011 was er immers geen enkele garantie dat de organisatie haar specifieke identiteit in de Gemeenschappen zou kunnen vrijwaren.

Een ander groot risico lag in het verbreken van de coherentie in de strafrechtsketen. De federale staat blijft immers het strafrechtelijk beleid bepalen, terwijl de Gemeenschappen belast worden met de uitvoering ervan. Daarin schuilt een dubbel gevaar. De federale staat kan zijn wetgeving opleggen zonder zich te bekommeren om de middelen die beschikbaar zijn voor de uitvoering ervan, onder voorbehoud van een a posteriori regeling via de financieringswet. Anderzijds beschikken de Gemeenschappen over een zekere onafhankelijkheid in de manier waarop zij concreet gestalte geven aan de uitvoering. Gegeven de betrokkenheid van verschillende beleidsniveaus bestaat een risico op versnippering. Dit in tegenstelling tot de doelstelling, in de nasleep van de zaak *DUTROUX*, om de justitiehuzen net op te richten om het parajustitiële werk te groeperen in een samenhangend en transparant geheel. Overlegstructuren zoals de Interministeriële Conferentie voor de Justitiehuzen willen dat risico tegengaan op het niveau van de regeringen.

3. Eerste contacten

Om dit streven naar coherentie niet ongedaan te maken, werd in de Franse Gemeenschap beslist tot de oprichting van een 'autonoom algemeen bestuur voor de justitiehuzen en de justitiegerelateerde opdrachten'. Op deze manier hoopt men een nieuwe synergie te creëren tussen de vrijwillige en de gedwongen hulpverlening.

De toevoeging van de nieuwe materies komt neer op het samenbrengen van tot dusver strikt gescheiden opdrachten met dezelfde strekking onder eenzelfde toezichthoudende overheid. Dit moet gekaderd worden in een streven naar verdere coherentie in de parajustitiële sector. De overheveling naar de Gemeenschappen wordt hierbij aangegrepen als een opportuniteit om de volledige sector steviger te verankeren in de samenleving.

De secretaris-generaal van de FWB laat er geen twijfel over bestaan dat hij die richting uit wil⁴. Hij bevestigde dat de FWB zich ertoe verbindt de continuïteit in de kwantitatieve en kwalitatieve uitvoering van de opdrachten te verzekeren. Hij beklemtoonde eveneens⁵ dat

⁴ Colloquium georganiseerd op initiatief van de cdH-fractie in het parlement van de Franse Gemeenschap op 31.01.2014.

⁵ En ook in een artikel dat op 30 juni 2014 verscheen in *La Libre Belgique*: 'Les Maisons de justice changent de propriétaires'.

hij ervan overtuigd is dat het nieuwe algemeen bestuur 'Justitiehuisen' volledig in het kader past van het waardencharter van de FWB: responsabilisering, benutting van talenten en emancipatie van de burgers. In het bijzonder door het re-integratiewerk dat de justitiabele een tweede kans moet bieden en hem moet responsabiliseren.

Dit standpunt van de secretaris-generaal werd bekrachtigd in de beleidsverklaring van de Franse Gemeenschap die uitdrukking geeft aan de wil van de regering om de continuïteit van de opdrachten van de justitiehuisen te verzekeren.

Van bij de eerste denkoefeningen rond de overheveling van het directoraat-generaal Justitiehuisen (DG MJH) was het hoofddoel dan ook de continuïteit van de huidige opdrachten te verzekeren en tegelijk ervoor te zorgen dat de nieuwe bevoegdheden zo goed mogelijk zouden worden opgenomen en geïntegreerd in het ministerie van de Franse Gemeenschap.

4. Integratiefase

In juni 2013 richtte de Kanselarij van de Eerste Minister een werkgroep op met vertegenwoordigers van de federale staat en de drie gemeenschappen⁶ met het oog op de overheveling van de Justitiehuisen.

Daarnaast richtte de Franse Gemeenschap in december 2013 een specifieke werkgroep op met als welomschreven doelstelling het verzekeren van de continuïteit van de dienstverlening aan de burgers in het kader van de overgedragen bevoegdheden en de oprichting van een algemeen bestuur dat alle 'justitie'-opdrachten zal omvatten. Aansluitend werden thematische werkgroepen opgericht (informatica, budget, personeel/gebouwen, core business en opleiding, communicatie, NCET, subsidiëring en uit handen gegeven minderjarigen) om de integratie in de Franse Gemeenschap voor te bereiden.

Een risicoanalyse wees op het cruciale belang van de continuïteit van de informatietoetsen en evenzeer op het belang van het informeren en geruistellen van het personeel over hetgeen de toekomst brengt betreffende het eigen statuut en de invulling van het werk.

5. Gebruik van managementtools in deze context ...

De beleidsplannen en de managementtools worden vaak met de vinger gewezen als obstakels voor degelijk sociaal werk⁷. Toch werd het behoud ervan als prioriteit beschouwd omdat deze instrumenten, ondanks alles, een efficiëntere uitvoering van de aan de justitiehuisen toevertrouwde mandaten mogelijk maken. Een efficiënte uitvoering valt niet te herleiden tot een boekhoudkundige logica van het hoogste rendement, zoals maar al te vaak wordt vooropgesteld. Vanuit het standpunt van het directoraat-generaal Justitiehuisen krijgen de managementtools hun bestaansreden in de zoektocht naar het bieden van de beste dienstverlening aan de burger. Voor de justitiehuisen is de openbare dienstverlening, in de zin van dienstverlening aan de burger, de kernwaarde. Achter een

⁶ Die werkgroep heeft meer in het bijzonder het samenwerkingsakkoord van 17 december 2013 tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap met betrekking tot de uitoefening van de opdrachten van de Justitiehuisen uitgewerkt. Ook werd door dezelfde werkgroep de laatste hand gelegd aan het protocol tussen de federale staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap met betrekking tot de uitoefening van de opdrachten van de justitiehuisen gedurende de overgangsfase. Ten slotte moet de werkgroep in eerste instantie waken over de continuïteit van de werking van de infrastructuur en van de informatietoepassingen.

⁷ JONCKHEERE, A. (2013). *(Dés)équilibres. L'informatisation du travail social en justice*. Larcier, 205-221.

mandaat waarvan de uitvoering vertraging oploopt, schuilen immers concrete mensen: een verscheurd gezin dat wacht op de conclusies van een maatschappelijke enquête om opnieuw een recht op persoonlijke omgang met een kind te verkrijgen; een slachtoffer dat zijn weg kwijtraakt in het doolhof van de gerechtelijke procedure en wiens leed nog versterkt wordt doordat het nergens gehoor vindt; een opdrachtgever wiens werk vertraging oploopt omdat de gevraagde enquête niet tijdig klaar geraakt; een justitiebele wiens laattijdig opgestarte begeleiding veel vragen zal oproepen bij de strafuitvoeringsrechtbank ...

De opdrachten van de justitiehuisen raken dan ook de kern van het menselijk bestaan. Wanneer de organisatie gebruik maakt van managementtools is dat dus niet om die dimensie in de schaduw te plaatsen, maar wel om zich daarmee nog meer te kunnen vereenzelvigen.

De bekommernis om de openbare dienstverlening te vrijwaren vergt een permanente zelfreflectie: wij herevalueren regelmatig ons aanbod naargelang de verwachtingen van onze opdrachtgevers en partners en houden daarbij rekening met de ruimere context. Het spreekt voor zich dat dramatische gebeurtenissen een impact hebben op de ontwikkeling van onze methodologie. We denken hierbij ondermeer aan de schietpartij op de place Saint-Lambert in Luik in december 2011.

6. Een lastige context

De sociaal-economische context waarin de zesde staatshervorming plaatsvindt, staat in het teken van crisis en verminderde overheidsmiddelen. 'Meer doen met minder', zo wordt vaak gezegd. Een herdenken van de dienstverlening die we leveren en de manier waarop we dit doen is in dit verband niet enkel wenselijk, maar ook een mogelijkheid en een noodzaak.

Het kan niet de bedoeling zijn om nu bij de pakken te blijven zitten. Risico's moeten uitgroeien tot opportuniteiten en uitdagen tot vindingrijkheid en het verkennen van nieuwe pistes ...

Onze geïndividualiseerde samenleving, met haar focus op het afwegen van risico's, heeft het moeilijk met afwijkende elementen die – al dan niet terecht – worden beschouwd als gevaarlijk. In een dergelijke context komt het maatschappelijk werk dat onder justitieel mandaat uitgevoerd wordt telkens onder vuur te liggen wanneer een cliënt hervalt. Sinds zijn oprichting heeft het DG Justitiehuisen dan ook nooit gearzeld zichzelf in vraag te laten stellen door middel van academisch onderzoek of in het kader van internationale samenwerkingverbanden⁸.

7. Streven naar meer coherentie

De institutionele toenadering zou een stimulans kunnen zijn tot nieuwe synergiën opgezet in de sector van de strafrechtelijke opdrachten en van de burgerrechtelijke opdrachten.

Op burgerrechtelijk vlak zal de afstemming tussen het werk in de justitiehuisen en dat van de ontmoetingsruimten onmiskenbaar vlotter verlopen. De ontmoetingsruimten zijn voortaan immers opgenomen binnen hetzelfde algemeen bestuur. Voorts is het allerminst denkbeeldig dat de samenwerking met de SAJ's-SPJ's⁹ eveneens heel wat vlotter zal verlopen aangezien ook zij tot hetzelfde ministerie behoren.

⁸ De justitiehuisen nemen actief deel aan de werkzaamheden van de Raad van Europa en de European Organisation for Probation (CEP).

⁹ Service d'aide à la jeunesse- service de protection de la jeunesse.

Op strafrechtelijk vlak openen zich mogelijkheden tot een heroverweging van de interactie tussen het gevangeniswezen, de diensten voor bijstand aan gedetineerden, de diensten voor forensisch welzijnswerk en de justitiehuisen. Hierbij hoeft niet gedacht worden aan enige fusie of vervaging van eigen identiteit. Wat voorop moet staan is de vaste wil om de belangen van de justitiabele en van de samenleving zo goed mogelijk te behartigen.

Waar het werk van de justitieassistenten is ingebed in een mandaat vanwege de rechterlijke of bestuurlijke autoriteiten, hebben de diensten voor bijstand aan gedetineerden tot taak het levensproject van de gedetineerde mee gestalte te geven, rekening houdend met de voorwaarden die hem zijn opgelegd. Dankzij de nieuwe structurele verbanden in die sector kunnen er dan bruggen worden geslagen tussen het werk *intra muros* en het werk *extra muros*.

Met het oog op meer coherentie in de interventies zal er ruimte zijn voor vindingrijkheid, zij het steeds met oog voor ieders domein en oriëntering. De spanning die vaak aanwezig is tussen de vrijwillige en gedwongen hulpverlening kan aldus worden weggenomen ten gunste van de justitiabele, wiens gerechtelijk traject, gestuurd vanuit een complementaire en eenduidige visie, een minder heterogeen en meer doordacht karakter krijgt. In plaats van het verzoek van de justitiabele af te wimpelen *'op basis van kille procedures ingegeven door de eisen van de organisatie, het tekort aan mensen en het achterwege blijven van medewerking van de 'anderen'*¹⁰, zal het samenspel van de diverse logica's binnen dezelfde organisatie kunnen uitmonden in een betere dienstverlening aan de justitiabele. De nieuwe structurele partnerschappen kunnen hierbij zorgen voor een hernieuwd evenwicht in de praktijken, accenten en prioriteiten met het oog op een sociale interventie met een progressief geïntegreerde en humane inslag. De co-existentie van diensten die complementair te werk gaan binnen dezelfde structuur zou een belangrijke hefboom en sociale schakel in het kader van de re-integratie van de justitiabelen kunnen betekenen. Wij zullen er niettemin over moeten waken dat die verankering binnen de gemeenschap niet afglijdt naar een vorm van inkapseling van de nieuwe bevoegdheden ten gunste van het loutere justitiële aspect.

Verder komt het erop aan ook oog te hebben voor de beperktheid van de justitiële benadering in de aanpak van maatschappelijke problemen. Het justitieel mandaat is niet verzoenbaar met een monopolie van (toegang tot) welke vorm van hulpverlening ook. 'Net-widening' is uit den boze en uitbreiding van sociale controle moet doelbewust worden vermeden. Voor de justitiabele moeten immers, ondanks en naast opgelegde voorwaarden, ruimten van vertrouwelijkheid gevrijwaard blijven. Dit verwaarlozen brengt de verzelfstandiging, responsabilisering en zelfontplooiing van de justitiabele als persoon in het gedrang.

8. Een juiste afstand

Van bij de oprichting van de justitiehuisen hebben wij steeds oog gehad voor het behouden en respecteren van een juiste afstand door de justitieassistent tussen hemzelf, de opdrachtgever en de justitiabele.

Het beginsel van de rechtsstaat wettigt onze interventies en voorziet tegelijk in de afbakening ervan. De opzet van de methodologie zoals ontwikkeld door de organisatie was steeds het beperken van de schade ten gevolge van een verregaande inmenging van justitie

¹⁰ VAN GARSSÉ, L. Les maisons de justice et l'humanisation de la justice, Une perspective critique in 10 ans Maisons de justice. *Bilan et perspectives*, 204.

in de persoonlijke levenssfeer van de justitiabelen. De naleving van de voorwaarden kwam aldus centraal te staan in de begeleiding.

Wij hebben niettemin geregeld vragen gekregen over het risico dat *'een dergelijke bekommernis uiteindelijk zou kunnen uitmonden in de verenging van het sociaal justitiewerk tot loutere controle, hetgeen een voedingsbodemp voor problemen zou kunnen zijn wanneer het aanbod van de andere diensten inkrimpt en de justitiabele aldus op zichzelf aangewezen is'*¹¹.

9. Desistance

In dat verband lijkt het thema van de 'desistance' ('onthechting') nieuwe perspectieven te bieden. Dit concept staat centraal in de Europese probatieregels die werden aangenomen door de Raad van Europa op 20 januari 2010.

De weg naar (re-)integratie is vaak bezaaid met valkuilen. Een daadwerkelijke (re-)integratie houdt in veel gevallen een totale verandering van levenswijze in. Die verandering veronderstelt een 'onthechting' van bepaalde gedragingen en een engagement in nieuwe activiteiten en relaties. De praktijk van het werk leert hoe lang en zwaar dit proces van verandering voor de rechtzoekende is. Zonder begeleiding riskeert deze ten prooi te vallen aan ontmoediging en opnieuw ingehaald te worden door zijn oude leefwereld.

Trouw zijn aan onze opdracht van openbare dienstverlening is voor ons van grote betekenis. Het houdt voor onszelf in dat we niet kunnen volstaan met een minimale invulling van het mandaat dat ons door justitie is toevertrouwd. Wij zien het ook als een plicht in te gaan op een meeromvattende vraag, indien deze geformuleerd is door de justitiabele zelf en gepaard gaat met concrete engagementen. In dat verband en in overeenstemming met de mobiliseerbare hulpmiddelen binnen de samenleving moeten wij een andersoortige methodologie inzake begeleiding concipiëren en ontwikkelen.

In die context treedt het werken rond desistance naar voren¹².

Desistance is niet een zoveelste criminologisch concept, maar steunt op gelijkaardige ervaringen in andere domeinen. Het beantwoordt aan ervaringen in de werking van anonieme alcoholisten, de vergaderingen van de weight watchers, ... en aan alle methodes die gebaseerd zijn op het samenbrengen van gelijkgestemden die hetzelfde hebben meegemaakt, doorgemaakt en achter zich gelaten. Zij is gebaseerd op positieve identificatie in plaats van op loutere dwang. Van deze laatste kennen we de grenzen zelfs de nefaste gevolgen: de bedrieglijke verzoeken, de manipulaties en de loze intentieverklaringen, allemaal zaken die in het hulpverleningsproces heel wat tijd- en energieverspilling meebrengen.

10. Stimuleren van het burgerschap

Wij hebben reeds beklemtoond dat wij binnen de organisatie van onze openbare dienstverlening de dienstverlening aan de burger en aan de samenleving in haar geheel hoog in het vaandel dragen. Iedere overheidsdienst staat per definitie ten dienste van het algemeen belang of, met andere woorden, van eenieder zonder enig onderscheid.

¹¹ MARY, P. Une perspective critique in 10 ans Maisons de justice. *Bilan et perspectives*, 71.

¹² McNEIL, F. (2012). *Probation et sortie de délinquance in Les sorties de délinquance*. Ed La Découverte, 255-278 en McNEIL, F. Sanctions appliquées dans la communauté, crédibilité et justice in 10 ans Maisons de justice, *Bilan et perspectives*, 261-271. Zie ook de werken van Rob CANTON.

Om haar roeping van ‘overheidsdienst’ te vervullen, moet een organisatie zowel de individuele als maatschappelijke verwachtingen inlossen. Ze moet tevens duidelijk aangeven wat zij in die hoedanigheid aan dienstverlening kan aanbieden, zodat de hulpvrager steeds weet waar hij/zij aan toe is en geen nodeloze teleurstellingen oploopt.

Op ons niveau gaat het ook om het stimuleren van burgerschap en dus van de democratie. Onze bijdrage hierin zien we enerzijds in het verzachten van de onveiligheidsgevoelens in de samenleving en anderzijds in het faciliteren van een volwaardige maatschappelijke re-integratie van burgers met een problematisch levenstraject. ‘In dat verband moet worden erkend dat de probatiediensten een cruciale rol spelen doordat zij degenen die op de proef worden gesteld de gelegenheid geven zich op constructieve wijze te herpakken en dus hun schuld af te lossen, en ook doordat zij opkomen voor de delinquenten zodanig dat zij toegang zouden hebben tot de sociale hulpbronnen die hen zo vaak zijn ontzegd.’¹³

Het parajustitieel maatschappelijk werk vervult aldus een politieke en ethische missie in een vorm van sociale justitie. Iedereen moet zich ‘rechtvaardig’ en ‘correct’ behandeld weten. Onder die voorwaarden zal justitie kunnen bijdragen tot een kwaliteitsvol leven in de samenleving, tot het burgerschap in het algemeen: ‘een duurzame – sociale en ook penale – justitie is per slot van rekening de enige zekere weg naar een veiligere samenleving’¹⁴.

11. Tot besluit

Ofschoon de aankondiging van de communautarisering van de justitiehuisen, in december 2011, de organisatie enigszins met verstomming achterliet, heeft de tijd intussen een zeker verwerkingsproces en een catharsis bewerkstelligd. Inmiddels weten wij dat ons voortbestaan, binnen de Franse Gemeenschap, niet alleen verzekerd is, maar dat zich bovendien nieuwe kansen zullen aandienen. Wij zijn ons bewust van de grotere institutionele complexiteit binnen onze relaties met onze partners van de federale staat, van de Vlaamse Gemeenschap en van de Duitstalige Gemeenschap. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar uitwisseling. Er komen overlegorganen waarin wij ten volle zullen investeren.

Met onze hernieuwde positionering op het institutionele schaakbord biedt de zesde staatshervorming ons dan ook de gelegenheid tot een hernieuwde benadering van onze opdracht en toekomstbeeld, in het volle besef dat het werk van de justitiehuisen meer dan ooit een maatschappelijk nut vertegenwoordigt.

¹³ Les sorties de délinquance, 256.

¹⁴ Les sorties de délinquance, 256.